

A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés, kitekintéssel a csendes társaság intézményére²

Felgyorsult világunkban az innováció a gazdasági fejlődés, a munkahelyteremtés és növekedés eszköze, ezért az innovatív ötletek kiaknázáshoz egy-egy nemzet gazdaságának elemi érdeke fűződik. Gyakori eset, hogy a gazdaság olyan szereplőkkel rendelkezik, akik valamilyen új eljárás, technológia, ötlet, stb. birtokába kerülnek, ám azok hasznosítása, gyártása, piacra dobása, értékesítése kapcsán vagy szakismeret, vagy tőke vagy mindkettő hiányában szenvednek. Ehhez szükségeltetnek a gazdaság azon szereplői, akik felhalmozott és mozgósítható tőkével, valamint szakértelemmel rendelkeznek. Ezen gazdasági szereplők rövid távú, de annál prosperálóbb kooperációja a kockázati tőkebefektetés. A tanulmány célja, hogy bemutassa a kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó kooperációt szabályozó kontraktust és azt, hogy a szindikátusi szerződés, mint az együttműködést realizáló szerződések egyike, milyen relevanciával bír a kockázati tőkebefektetések során. Ennek érdekében részben a közgazdaságtani és a jogi szakirodalom, valamint a jogszabályok alapján bemutatásra kerül, mi értendő kockázati tőkebefektetés alatt, majd a magyar bírói gyakorlat elemzésével kerül feltérképezésre, hogy a szindikátusi szerződés milyen szerepet tölt be a kockázati tőkebefektetések és más nyereségszerzésre irányuló kooperációk kapcsán.

I. A kockázati tőkebefektetés

A kockázati tőkebefektetés fogalmára nézve jogszabályi meghatározás nem ismeretes, erre tekintettel a közgazdasági és a jogi szakirodalom felhasználásával tudjuk a kockázati tőkebefektetés ismérveit körülírni a kockázati tőkebefektetési jogviszony alanyainak és céljának figyelembe vételével. A kockázati tőkebefektetés körében alkalmazott szerződésről és szerződéses kapcsolatról külön pontban teszünk említést.

I.1. A kockázati tőkebefektetés szükségessége

A kockázati tőkebefektetés különböző életszakaszban lévő vállalkozásokhoz kapcsolódhat: vagy az alapítás fázisában, a létesítéshez szükségeltetik a tőke, vagy az alapítást követően a már működő és korai (magvető, *seed*), induló (*start-up*) vagy korai növekedési fázisban (*early growth*) lévő vállalkozásnak van szükség tőkére a növekedési célok megvalósítása érdekében, avagy a későbbi működés során a különböző fejlesztési célok megvalósítása igényli a kockázati tőke bevonását,³ mert a vállalkozás a kitűzött céljai eléréséhez nem rendelkezik elegendő forrással, így kénytelen külső tőkére hagyatkozni. A vállalkozás – bármely életszakaszában – a fejlődéséhez és növekedéséhez szükséges külső

¹ Egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államtudományi és Közigazgatási Kar, Civilisztikai Intézet, valamint az NKE Államtudományi és Közigazgatási Kar Doktori Iskolájának harmadéves doktorandusz hallgatója.

² A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálatfejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Concha Győző Doktori Program keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

³ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, *Közgazdasági Szemle*, 2004/7-8., 717., 1. lábjegyzet

tőkét több forrásból is meg tudja szerezni, például a társaság tagja által nyújtott kölcsön révén, további kölcsönügylet révén banktól vagy egyéb magánszemélyektől is. Azonban a korai szakaszban lévő vállalkozások többnyire nem rendelkeznek olyan tőkével, ami a kölcsönügylet során felmerülő kamat és egyéb költségek viselésére megfelelő fedezetet jelentene, hiszen a fejlesztési célok csak később hozzák meg (feltételezhetően) a várt eredményt és ezzel a jövedelemteremtő képességet,⁴ továbbá a részükre nyújtandó hitelügyletek kis összegű tranzakciókat tételeznek fel, amelyek esetében igen nagy a kockázata annak, hogy a kamat, az egyéb költségek és a tőkeösszeg nem kerül maradéktalanul visszafizetésre a bank javára, ez pedig gazdaságtalanná tehetik az ügyletet, továbbá a bank a vállalkozás pénzügyi előéletét illetően semmilyen információval nem rendelkezik.⁵ Ez a finanszírozás a bankok számára túl nagy kockázattal és költséggel jár, amelynek viselésére igen elenyésző hajlandóságot mutatnak. Azonban, ha a fejlődni képes kkv-k működésük korai szakaszában nem jutnak hozzá a számukra szükséges pénzügyi forráshoz, az rontja túlélési esélyüket a piacon, valamint a további fejlődésük és gyarapodásuk gátját képezheti.⁶ Ezért van szükség olyan piaci szereplőkre, akik hajlandóak az induló és korai fázisban lévő vállalkozások növekedésében tőkebefektetés és ezzel egyidejűleg kockázatvállalás révén részt venni.

II.2.A kockázati tőkealapok

A kockázati tőkebefektetés alanyai körében megkülönböztetjük a kockázati tőkebefektetőket, akik a szükséges tőkét biztosítják és a céltársaságot, aki a kockázati tőkebefektetés „kedvezményezettje.” A kockázati tőkebefektetők két nagy csoportra bonthatók: a formális/intézményi (kockázati tőkealapok), valamint az informális (üzleti angyalok) befektetők kategóriájára. Jogszabály csak a formális befektetők csoportját szabályozza a következők szerint: a kollektív befektetési formákról és kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2014. évi XVI. törvény (a továbbiakban: Kbtv.) szabályozza a befektetési alapokat. A befektetési alap kollektív befektetési forma, jogi személy, a Felügyelet⁷ általi nyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre, és a nyilvántartásból való törléssel szűnik meg. A befektetési alap törvényes képviselője a befektetési alapkezelő, aki a befektetési alap nevében jár el.⁸ A befektetési alapkezelés engedélyköteles tevékenység,⁹ létrehozható kockázati tőkealapként is.¹⁰ A kockázati tőkealap

- zártvégű¹¹ alternatív befektetési alap, amelyet
- vállalkozásfejlesztés finanszírozásának céljából hoztak létre,
- befektetési politikája szerint az összesített tőke-hozzájárulása és a le nem hívott tőkéje legalább 70%-át a vállalati fejlődés kezdeti szakaszában lévő vállalkozásokba fekteti,

⁴ Osman Kp-i raktár, 7-8.

⁵ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8., 718.

⁶ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, Közgazdasági Szemle, 2004/7-8., 717.

⁷ Kbtv. 4.§ 36. pont: A pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró Magyar Nemzeti Bank.

⁸ Kbtv. 65.§ (1) bek.

⁹ Kbtv. 66.§

¹⁰ Kbtv. 67.§ (1) bek. e) pont

¹¹ Kbtv. 67.§ (5) bek.: A zárt végű befektetési alap befektetési jegyei az alap futamideje alatt a befektetők kezdeményezésére nem válthatók vissza, kivéve az e törvényben biztosított rendkívüli eseteket. Az alapkezelő jogosult ugyanakkor a befektetőknek az alap futamideje alatt is eseti jelleggel visszaváltási lehetőséget biztosítani, továbbá - amennyiben az alap kezelési szabályzata ezt lehetővé teszi - jogosult a kezelési szabályzatában eredetileg meghatározott feltételek szerint a befektetési jegyek bevonására.

- kollektív befektetési értékpapírjait zártkörűen kizárólag szakmai befektetők részére hozzák forgalomba, és
- nem tőkeáttétellel finanszírozott.¹²

A kockázati tőkealap tehát kizárólag szakmai befektetőknek hat teljes naptári éves határozott futamidőre, vissza nem váltható befektetési jegyek zártkörű forgalomba hozatalával hozható létre.¹³ A befektetési jegy a befektetőknek a kockázati tőkealappal szemben fennálló követelését és egyéb jogait testesíti meg,¹⁴ forgalomképes értékpapír, de a kezelési szabályzat előírhatja, hogy a befektetési jegy, illetve az ideiglenes befektetési jegy¹⁵ átruházásához a kockázati tőkealap-kezelő beleegyezése, illetve a többi befektető egyhangú vagy többségi jóváhagyó nyilatkozata szükséges. A kezelési szabályzat az átruházáshoz egyéb feltételeket is meghatározhat.¹⁶ A kockázati tőkealap legkisebb induló saját tőkéje 250 millió Ft, jegyzett tőkéje kizárólag pénzbeli hozzájárulást tartalmazhat.¹⁷ Nyilvántartásba történő bejegyzésének feltétele, hogy a befektetési alapkezelő a Felügyeletnek benyújtja a befektetési alap kezelési szabályzatát, valamint az induló saját tőke lejegyzésének és az induló saját tőke befizetésének, illetve teljesítésének igazolását.¹⁸ A kockázati tőkealap nyilvántartásba vételét követően a kockázati tőkealap-kezelő intézkedik a nyilvántartásba vételt megelőzően lejegyzett befektetési jegyek vagy ideiglenes befektetési jegyek haladéktalan előállításáról.¹⁹ A kockázati tőkealap-kezelő a kockázati tőkealap futamidejét - amennyiben azt a kezelési szabályzat lehetővé teszi - meghosszabbíthatja, legfeljebb az eredeti futamidőt nem meghaladó időtartammal.²⁰ A kockázati tőkealap-kezelő alternatív befektetési alapkezelő, amely a létrehozott kockázati tőkealap kezelését rendszeres gazdasági tevékenységként végzi.²¹

Bár a kockázati tőkealapok és az általuk megvalósított kockázati tőkebefektetések a bankok által történő finanszírozáshoz képest jobb alternatívát jelentenek kiemelve annak tényét, hogy a vállalkozást a rendelkezésére bocsátott tőkeösszeg vonatkozásában visszafizetési kötelezettség és egyéb költségek nem terhelik, mégsem mondhatjuk azt, hogy ez a finanszírozási forma széles körben működőképes megoldást kínálna. Ugyanis a korai és induló fázisban lévő vállalkozások többnyire nem igényelnek nagy tőkét, azonban a tőkeigényükhöz viszonyítottan a tőkebefektetés futamideje hosszúnak nevezhető, erre tekintettel pedig az a kockázat, amit a kockázati tőkealap vállal magas és az a lehetséges hozam, amire szert tehet, várhatóan alacsony lesz, tehát a vállalt kockázat és az elérhető nyereség nincsenek arányban egymással.²² További problémaforrás a korai és induló szakaszú vállalkozások esetében az, hogy nem rendelkeznek nyomon követhető előélettel, ellenőrizhető múltbéli teljesítménnyel, valamint az az üzleti terv vagy projekt-terv, amelynek megvalósítására tőkét igényel, többnyire alacsony minőségű, így a kockázati tőkealapok inkább a nagyobb és követhető múltú vállalatok finanszírozására mutatnak nagyobb

¹² Kbtv. 4.§ 17., 59. és 62. pont,

¹³ Kbtv. 67.§ (7) bek.

¹⁴ Kbtv. 101.§ (1) bek.

¹⁵ A kockázati tőkealap által, a nyilvántartásba vételét követően a befektetési jegyre eső vagyoni hozzájárulás teljes befizetéséig terjedő időszakra, a befektető által jegyzett befektetési jegyek névértéke összegéről állítandó ki.

¹⁶ Kbtv. 101.§ (5) bek.

¹⁷ Kbtv. 68.§ (2) bek. c) pont, 68.§ (7) bek.

¹⁸ Kbtv. 69.§ (4) bek.

¹⁹ Kbtv. 69.§ (5) bek.

²⁰ Kbtv. 67.§ (8) és (9) bek.

²¹ Kbtv. 4.§ 60. pont

²² Osman Kp-i raktár, 9-10.

hajlandóságot.²³ Erre tekintettel alakult ki az üzleti angyalok és a corporate venturing alternatívája.

1.3. Az üzleti angyalok²⁴ és a corporate venturing

A kockázati tőkealapokon túl az informális tőkebefektetők, azaz az üzleti angyalok is képesek lehetnek a szükséges tőke rendelkezésre bocsátására, ugyanis amitől a kockázati tőkealap vonakodik, arra az üzleti angyal vállalkozik, vagyis a magvető és az induló vállalkozások részére a kockázati tőkéhez hasonló vállalatfinanszírozó és fejlesztő tevékenységet végeznek, mint a tőkepiacon megjelenő magánszemélyek, akik magánemberként, saját vagyonukból közvetlenül, közvetítő szervezet hiányában fektetnek be.²⁵ Többnyire visszavonult üzletemberek, sikeres vállalkozók komoly üzleti múlttal, tudással, tapasztalattal, kapcsolati tőkével és magas jövedelemmel, akik hajlandóak közreműködni a vállalkozásban, annak stratégiai irányításában, aminek célja, hogy előmozdítsák annak növekedését és fejlődését.²⁶ Az üzleti angyal kockázati típusú finanszírozást biztosít, azonban a kockázati tőkealapokkal szemben egyszerre egy vagy igen csekély számú befektetéssel dolgozik.²⁷ Az üzleti angyalok azt a problémát igyekeznek kiküszöbölni, ami a korai és induló szakaszban lévő vállalatokat sújtja, vagyis a finanszírozási szakadékot és az információs asszimetriát: nevezetesen azt, hogy a tőkéhez való hozzáférési lehetőségeik igen korlátozottak, hiszen sem a bankok, sem a kockázati tőkealapok nem hajlandóak kis tőkeigényű és alacsony hozamot ígérő, túlságosan kockázatos vállalkozásokat finanszírozni. Másik oldalról a tőkére igényt tartók nincsenek tisztában a kockázati tőkefinanszírozás mibenlétével, így bizalmatlanság jellemzi őket, ami tetten érhető abban, hogy nem szívesen osztják meg a növekedést lehetőségét jelentő ötleteiket (pl. know-how, találmány, stb.), valamint a vállalatuk irányításában való idegen közreműködéstől is ódzkodnak. Az üzleti angyal ehhez képest egy személyesebb viszonyt jelent a vállalkozás és a befektető között, ahol a befektető személyes tapasztalatait, kapcsolatait és tudását adja a tőkén túl.

A corporate venturing²⁸ a kockázati tőkebefektetések egy megjelenési formája, vállalatok közötti kockázati tőkefinanszírozást jelent: ennek keretében kisebb, innovációs potenciállal rendelkező kisebb vállalatok kockázati típusú finanszírozást kapnak nagyobb cégektől, hogy a tőkeigényes konkrét fejlesztési program megvalósításra kerüljön. Ezzel a befektető vállalkozás az innovációs fejlesztés eredménye hasznosításának lehetőségéhez jut hozzá, amit saját innovációs erőforrásaiba integrál, és gazdasági erejét így tudja

²³ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, *Közgazdasági Szemle*, 2004/7-8., 718.

²⁴ Lásd még: Schmidt, Daniel: *Entrepreneur's choice between Venture Capitalist and Business Angel for Start-up Financing*, Anchor Academic Publishing, Hamburg, 2014., 6-7., 12-14.; Landstöm, Hans and Mason, Colin: *Handbook of Research on Business Angels*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2016.; Van Osnabrugge, Mark and J. Robinson, Robert: *Angel Investing, Matching Start-up Funds with Start-up Companies*, Jossey-Bass, San Francisco, 2000.; M. Mason, Colin: *Business angels*, in: Dana, Léo-Paul (Editor): *World Encyclopedia of Entrepreneurship*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2011.

²⁵ Osman Pénzügyi Szemle 1999/1., 62., Osman kp-i raktár 11.

²⁶ Osman Pénzügyi Szemle 2000/11-12., 1060

²⁷ Osman Pénzügyi Szemle 1999/1., 74.

²⁸ Biczók Sándor: A corporate venturing definíciója, in: Makra Zsolt: *A kockázati tőke világa*, Aula, Budapest, 2006, 152.; Osman Kp-i raktár, 10., 57-60.; Osman Péter: A kockázati tőke-típusú finanszírozásról, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2005/6., 5.; Gaule, Andrew and Spinks, Nigel: *Corporate Venturing*, Grist, 2002.; Elfring, Tom: *Corporate Entrepreneurship and Venturing*, Springer, 2005; D. Hisrich, Robert and W. Kralik, David: *Advanced Introduction to Corporate Venturing*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton USA, 2016.

megtöbbszörözni. Tehát a corporate venturing vállalatok közötti kooperációt tételez fel kölcsönös előnyök szerzése végett, ahol a kockázat és a hozam is megosztásra kerül.

Jogszabály egyedül a corporate venturing finanszírozási formához kapcsolható, ugyanis a jogalkotó a 331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet²⁹ megalkotásával garantálja a társasági adókedvezményt olyan korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozásként, amely megfelel a hivatkozott jogszabályban meghatározott követelményeknek³⁰ és az általa nyújtott támogatás a jogszabály szóhasználata szerint korai fázisú, azaz start-up vállalkozás részére történik. Ezzel a jogszabály definiálja azt is, mit ért korai fázisú (start-up) vállalkozás alatt: olyan vállalkozás, amely három évnél hosszabb ideje nem fejt ki gazdasági tevékenységet, az éves nettó árbevétele nem haladja meg a 100 millió Ft-ot, legalább kettő és legfeljebb 20 főt foglalkoztat, amelyben kockázati tőkealap-kezelő kockázati tőkebefektetést még nem eszközölt, nem rendelkezik részesedéssel (üzletrésszel) más gazdasági társaságban, innovatív tevékenységet³¹ végez, valamint nincs végrehajtható adótartozása.³²

1.4. A kockázati tőkebefektetés célja

A kockázati tőkebefektetés célját két oldalról határozhatjuk meg: egyrészt a befektető, másrészt a befektetett szempontjából. A befektető célja, hogy a tőke biztosításával nyereségre tegyen szert kockázat vállalása mellett, míg a befektetett célja, hogy a vállalkozását elindítsa, vagy a már működő vállalkozás a piaci versenyben életképes maradjon, ennek érdekében növekedési és fejlesztési céljait megvalósíthassa. A befektetők többnyire a nagy növekedési potenciállal rendelkező vállalkozásokba fektetnek és nem a hitelképesség szempontjából választják ki a potenciális vállalkozást, ám az üzleti angyalok a magánvagyonuk terhére, kis tőkeigényű, főként induló vagy korai szakaszban lévő vállalkozásokat finanszíroznak,³³ míg a kockázati tőkebefektetők a kockázati tőkealap vagyonával gazdálkodnak, szabályzatuk alapján határozzák meg azokat az irányvonalakat, amelyek mentén haladva választják ki a céltársaságot, amelyek főként – de nem kizárólag – nagyobb tőkeigényűek és bizonyos múlttal rendelkeznek. A kockázati tőkebefektető³⁴ által

²⁹ A korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól.

³⁰ 3.§ a) amelynek a nyilvántartásba vétel iránti kérelem benyújtásakor nincs állami vagy önkormányzati adóhatóságnál nyilvántartott, végrehajtható adótartozása,

b) amely a nyilvántartásba vétel iránti kérelemben megjelöli, hogy milyen gazdasági ágazatba szándékozik befektetni, továbbá nem szándékozik befektetni olyan korai fázisú vállalkozásba, amely a 6. § (2) bekezdésében felsorolt ágazatokban végez tevékenységet és a 6. § (3) bekezdésében felsorolt ágazatokban végez főtevékenységeként tevékenységet, illetve az ott felsorolt tevékenységeket főtevékenységeként látja el, valamint

c) amely olyan korai fázisú vállalkozásban szerzett részesedést, amelynek a szerzést megelőző három adóéven belül sem a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozás, sem a jogelődje vagy a vállalkozó (jogelődje) kapcsolt vállalkozása nem volt tagja (részvényese, üzletrész-tulajdonosa).

³¹ A tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény 3.§ 6. pontja értelmében az innováció a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, a kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összessége, amelyek eredményeként új vagy lényegesen módosított termék, eljárás, szolgáltatás jön létre, új vagy lényegesen módosított eljárás, technológia alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, ideértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak

³² 331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet 2.§ a)-g) pontok

³³ Osman kp-i raktár 13-14.

³⁴ Az üzleti angyalok által folytatott kockázati tőkebefektetési tevékenység jogszabály által nem szabályozott, így nem jelenthető ki biztosan, hogy az üzleti angyal által nyújtott finanszírozás mennyiben minősül kölcsönnek, vagy testesít meg csendestársaságot, ezért a felek közötti megállapodás tartalma az irányadó az üzleti angyal

rendelkezésre bocsátott tőkeösszeg nem minősül kölcsönnek, azt nem kell visszafizetni, így a bankok által nyújtott pénzügyi segítséghez képest kímélőbb az egyébként is szűkös pénzügyi forrással rendelkező vállalkozások számára. A befektetett tőke, mint vagyoni hozzájárulás ellentételezéseként a kockázati tőkebefektető részesedést szerez a céltársaságban tőkeemelés révén, és mint a társaság tagja hatást tud gyakorolni a működés és döntéshozatal tekintetében. Ez azt a célt szolgálja, hogy a befektetése megtérüljön, azaz a befektetés futamidejének végén a befektetéssel megszerzett részesedésének értékesítése során nyereségre tehessen szert. Ezzel a befektetett tőke nyereséggel növelten kivonásra kerül, ám nem terheli meg a vállalkozást úgy, mintha a kölcsön visszafizetésére kerülne sor, pusztán tagváltozás következik be a társaság életében. A befektetés révén eszközölhető nyereség azonban csak kockázat vállalásával történhet meg, „a befektetésekkel természetesen minden esetben bizonyos mértékű kockázat is együtt jár, van olyan befektetés, amellyel több, van olyan, amellyel kevesebb.”³⁵ A kockázat abban mutatkozik meg, hogy bár a befektetett vállalkozás nagy növekedési potenciállal rendelkezik, semmi sem garantálja azt, hogy a szükséges tőke biztosításával ez a fejlődés be is következne. Az is előfordulhat, hogy a fejlődés a vártnál alacsonyabb lesz vagy elmarad, ezzel pedig arányosan csökken vagy elmarad a befektető által remélt nyereség. A további kockázat abban áll, hogy a befektető a befektetése révén társasági részesedést szerez, vagyis a társaság vagyona által nem fedezett tartozásokért neki is helyt kell állnia, ezért a befektető abban érdekelt, hogy olyan társasági formába fektessen be, ahol főszabály szerint (ha törvény eltérően nem rendelkezik: korrekciós kivételek) a tagoknak a társaság tartozásaiért nem kell helytállniuk. Ilyen a betéti társaság esetén annak kültagja, a korlátolt felelősségű társaság, valamint a részvénytársaság (zártkörű).

A kockázati tőkebefektetés tőzsdén nem jegyzett, a növekedés kezdeti szakaszában lévő vagy új, de nagyon növekedési potenciállal rendelkező kis- és középvállalkozás (a továbbiakban: kkv).³⁶ A tőkepiacról szóló törvény értelmében a kis- és középvállalkozás olyan vállalkozás, amely utolsó éves vagy konszolidált beszámolója szerint legalább két feltételnek megfelel az alábbiak közül:

- az összes foglalkoztatotti létszáma kettőszázötven főnél kevesebb,
- mérlegfőösszege nem haladja meg a negyvenhárommillió eurót, vagy az ennek megfelelő forintösszeget,
- éves árbevétele nem haladja meg az ötvenmillió eurót, vagy az ennek megfelelő forintösszeget.³⁷

A kis- és középvállalkozások (kkv-k) igen fontos szerepet töltenek be az Európai Unióban, ugyanis az európai gazdaság gerincét képezik. Az Európai Bizottság kulcsfontosságúnak tartja a kkv-kat a gazdasági növekedés, az innováció, a munkahelyteremtés és a társadalmi integráció biztosításában. Ezt jól tükrözi annak ténye, hogy a kkv-k szupranacionális szinten az összes vállalkozás 99% -át képviselik, valamint az elmúlt öt évben keletkezett új munkahelyeknek csaknem 85%-át kkv-k biztosították. Erre tekintettel a versenyképesség és az innováció előmozdítása az ipar és a vállalkozások, különösen a kkv-k vonatkozásában az EU politikájának kulcsfontosságú elemei.³⁸ Ezért az EU életre hívta az COSME programját,³⁹ amely figyelembe veszi, hogy egyes vállalkozók nagy ötletekkel és ambíciókkal rendelkeznek, azonban megfelelő tőke nélkül ezeket az

által folytatott támogató tevékenység megtétele kapcsán. Ezt a kérdéskört a tanulmány 3. pontjában fejtjük ki részletesebben.

³⁵ Harsányi Gyöngyi: A befektetési jellegű szerződések kötelmi jogi elemzése. *Gazdaság és Jog*, 1997/3. 3.

³⁶ Makra Zsolt: Az üzleti angyalok szerepe a növekedni képes kisvállalkozások fejlesztésében Magyarországon, *Közgazdasági Szemle*, 2004/7-8., 717.

³⁷ 2001. évi CXX. tv. 5.§ 69. pont

³⁸ Entrepreneurship and Small and medium-sized enterprises (SMEs): Forrás: https://ec.europa.eu/growth/smes_hu (Letöltés dátuma: 2018. január 23.)

³⁹ Competitiveness of SMEs, azaz a kis- és középvállalkozások versenyképessége.

ötleteket nem tudják megvalósítani. Tekintettel arra, hogy a kkv-k létfontosságúak a gazdaság számára, az Európai Unió segítséget nyújt a finanszírozáshoz való hozzáférés megkönnyítéséhez, a piacra jutásban, jobb keretfeltételeket biztosít a versenyképességhez és igyekszik hangsúlyt fektetni a vállalkozói szellem ösztönzéséhez.⁴⁰

II.A kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szerződés

A piacgazdaság jellemzője, hogy annak alanyainál fel nem használt jövedelem, megtakarítás keletkezik, és ezt a tőkeösszeget további hasznosítás céljából továbbforgatják, azaz befektetik nyereség szerzésének reményében. Harsányi Gyöngyi doktori értekezésében⁴¹ a befektetési céllal megvalósuló tőkemozgások körében felmerülő szerződéseket két nagy csoportra bontja:⁴² a befektetési célú szerződés és a befektetési szerződés kategóriájára. A befektetési célú szerződések csoportja egy tág megközelítést jelent, a szerző álláspontja szerint ide tartoznak mindazok a szerződések, amelyek befektetésre irányulnak, befektetési céllal bírnak, azaz jelenbeli megtakarítás felhasználása után jövőbeni hozamra, profitra, jövedelemre való törekvés olvasható ki belőle, továbbá ezen csoport szerződéseit túlmutatnak a tőkepiac és az értékpapírpiac határain. Ezek az ügyletek többnyire létező szerződéstípusban realizálódnak.⁴³ Ezzel ellentétben a befektetési szerződések az előbbi csoporton belüli szűkítést jelent, ide csak olyan szerződések sorolhatóak, amelyek a tőke- és értékpapírpiacra jönnek létre. A szerződések a szerint is csoportosíthatóak, hogy a befektetést a befektető maga végzi vagy azt mással (befektetési céggel) végezteti. Amennyiben a befektetést maga végzi, akkor létező szerződés keretében befektetési céllal szerződik (befektetési célú szerződés kategóriája), ha mással, befektetésre specializálódott céggel végezteti a befektetést, akkor típuskombinációs, vegyes szerződés megkötésére kerül sor (befektetési szerződés), amely a megbízási, bizományosi, önálló kereskedelmi ügynöki és letéti szerződés elemeit vegyíti.⁴⁴ Ezen csoportosítás mentén Glavanits Judit doktori értekezésében azt a megállapítást teszi, miszerint a kockázati tőkebefektetésre irányuló szerződés a tágran értelmezett befektetési célú szerződések körébe sorolható.⁴⁵ Álláspontunk szerint a kockázati tőkebefektetés valóban tág értelemben vett befektetési célú és nem befektetési (befektetési szolgáltatási) szerződés révén valósul meg,⁴⁶ ugyanis a kockázati tőkealapok, mint befektetési alapok nem befektetési (célú) szerződés, még csak nem is szerződés révén jönnek létre, hanem a befektetési alapkezelő (kockázati tőkealap-kezelő) által kibocsátott befektetési jegy forgalomba hozatalával és annak megvásárlásával, amely megvásárlás a befektetési alap (kockázati tőkealap) tőkéje lesz és a jogszabályban előírt tőkenagyság és egyéb feltételek teljesítése esetén nyilvántartásba-vétellel jön létre,⁴⁷ továbbá a jogalkotó a kockázati tőkebefektetések esetére nem határoz meg egyetlen jogszabályban nevesített szerződést sem. A kockázati tőkebefektetői gyakorlat, a

⁴⁰ <http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme/> (Letöltés dátuma: 2018. január 23.)

⁴¹ Harsányi Gyöngyi: A befektetési szolgáltatások kötelmi jogi aspektusa, Miskolc, 2012., 252-253., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=9468> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

⁴² Harsányi Gyöngyi: Befektetési jellegű szerződések kötelmi jogi elemzése, Gazdaság és Jog, 1997/3., 3.

⁴³ Papp Tekla: Új jelenségek az atipikus szerződések körében III., Céghírnök, 2009/9., 4.

⁴⁴ Papp Tekla: Új jelenségek az atipikus szerződések körében III., Céghírnök, 2009/9., 4., Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2015., 63-64.

⁴⁵ Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetések egyes jogi aspektusai, Győr, 2012., 181-182., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10126> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

⁴⁶ A befektető által közvetlenül vagy a befektető által megbízott, közvetett befektetés a kockázati tőkebefektetés esetén az informális (közvetlen) és formális (közvetett) kockázati tőkebefektetéseknek feleltethető meg azzal, hogy a közvetett kockázati tőkebefektetés is befektetési célú szerződéssel megy végbe.

⁴⁷ A befektetési szolgáltatások és a befektetési alapok elhatárolására lásd részletesebben: Harsányi Gyöngyi: A befektetési szolgáltatások kötelmi jogi aspektusa, Miskolc, 2012., 184-212., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=9468> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

szakirodalom és a bírói gyakorlat vizsgálata során befektetési szerződés, befektetési és szindikátusi szerződés, szindikátusi szerződés, valamint megállapodás elnevezésekre bukkantam. Eerre tekintettel a következőkben indokoltan tartom annak megvizsgálását, hogy a kutatásaim tárgyát képező szindikátusi szerződés miként viszonyul a kockázati tőkebefektetések során megvalósuló szerződési kapcsolatokhoz.

II.1. A kooperációt megvalósító szerződés jelentősége a kockázati tőkebefektetések során: a szindikátusi szerződés

A kockázati tőkebefektetés hosszú távú együttműködést tételez fel a kockázati tőkebefektető és a céltársaság között, ezért döntő jelentősége van annak, hogy milyen szerződési konstrukció keretében valósítják meg együttműködésüket. A kockázati tőkés számára az a fontos, hogy a befektetéssel érintett vállalkozás működésében és irányításában bizonyos kontrollt és ellenőrzési jogosultságot szerezzen annak érdekében, hogy a futamidő végén nyereséggel lépjen ki a céltársaságból, míg a céltársaság számára a tőkéhez, a növekedéshez szükséges szakértelemhez, valamint kapcsolati tőkéhez való hozzájárás lehetősége a meghatározó. A kockázati tőkebefektetés olyan szerződés létét igényli tehát, ami folytán mindkét fél érdekelt marad a befektetés futamideje alatt abban, hogy az együttműködés fennmaradjon és a kölcsönös elvárások teljesítésre kerüljenek. Erre – a kockázati tőkebefektetés esetére nevesített szerződés hiánya okán – alkalmas lehet a szindikátusi szerződés. Az előre leszögezhető, hogy a szindikátusi szerződés alkalmazása többletgaranciát jelent a befektetett tőke rendeltetésszerű felhasználására és az irányítás befolyásolására.⁴⁸ Glavanits Judit a már korábban hivatkozott értekezésében rávilágít arra, hogy a szindikátusi szerződés jól illeszkedik a kockázati tőkebefektetések körébe abból a szempontból is, hogy az ügyletnek nincs jogi háttere, jogszabályban rögzített feltételrendszere, így a sokféle tartalommal kötött megállapodások mindegyikéhez alkalmazható.⁴⁹

II.2. A vonatkozó bírói gyakorlat bemutatása

A bírói gyakorlatban⁵⁰ előforduló és a kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződéseket a következők szerint tudjuk csoportosítani: a befektető és a befektetett személye alapján; a befektetéssel érintett gazdasági társaság létszakasza alapján a szerint, hogy a befektetéssel új gazdasági társaság alapítására kerül sor szellemi tulajdon hasznosítása vagy valamely projekt megvalósítása érdekében, avagy működő gazdasági társaságban követelés kiegyenlítésére vagy privatizációs folyamatok lebonyolítására kerül sor; a befektetéssel érintett gazdasági társaság formája alapján; a befektetés mikéntjének és biztosítékai alapján; továbbá a szerződési kapcsolatok alapján. A következőkben az alábbi bontás alapján kívánjuk áttekinteni a bírói gyakorlat eredményeit:

1. a befektető és a befektetett személye alapján
2. a befektetéssel érintett gazdasági társaság létszakasza alapján

⁴⁸ Karsai Judit: A kockázati tőkéről befektetőknek és vállalkozóknak, Magyar Befektetési és Vagyonkezelő Rt., Budapest, 1998., 63.64.

⁴⁹ Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetések egyes jogi aspektusai, Győr, 2012., 185., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10126> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

⁵⁰ A birosag.hu oldalán az anonimizált határozatok körében közzétett és tárgyszavas keresés alapján kigyűjtött döntések elemzésével végzett munka.

- a. új gazdasági társaság alapítása
 - projekt megvalósítására
 - szellemi tulajdon hasznosítására
 - b. működő gazdasági társaság
 - követelés kiegyenlítésére
 - privatizáció (átalakulás)⁵¹
 - üzleti terv, beruházás vagy projekt megvalósítása
3. a befektetés megvalósítása, alkalmazott biztosítékok alapján

A csoportosítás körében említést kell tennünk a kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés azon esetéről, amikor a befektetői oldalon több fél szerepel annak érdekében, hogy csökkentsék a felmerülő üzleti kockázatot és az információs asszimetria hatásait küszöböljék ki.⁵² Ilyen típusú együttműködésre a bírói gyakorlat tanulmányozása során nem bukkantam.

II.2.1.A befektető és a befektetett személye

A vizsgált döntések alapján elmondható, hogy a befektetői oldalon természetes személyek, gazdasági társaságok,⁵³ külföldi jog alá tartozó gazdasági társaságok⁵⁴ és kockázati tőkebefektetők⁵⁵ is szerepelhetnek. A befektetéssel érintettek többnyire gazdasági társaságok, amelyek között szerepel önkormányzati részvétellel működő⁵⁶ is, valamint önkormányzat.⁵⁷ A befektetők azokat a gazdasági társasági formákat preferálják főként, amelyek esetében a tagnak helytállási kötelezettsége a társaság vagyona által nem fedezett tartozásokért főszabály szerint nincs, tehát betéti társasági, korlátolt felelősségű társasági és részvénytársasági formában működő jogi személyek a „népszerűek.”⁵⁸ A relációk, amelyek alapján a befektetések megvalósulnak, jellemzően úgy alakulnak, hogy természetes személy, gazdasági társaság vagy kockázati tőkebefektető nyújt tőkét bt, kft. vagy rt. részére, amely gazdasági társaságok között önkormányzati részvétellel működő is található.

II.2.2.A befektetéssel érintett gazdasági társaság létszakasza

A gazdasági társaság létszakasza alapján a kockázati tőkebefektetések vagy gazdasági társaság alapításához kapcsolódnak vagy már egy működő gazdasági társaságot látnak el tőkével különböző okok szerint. A gazdasági társaság alapításához kapcsolódó kockázati tőkebefektetések célja egyrésztől valamilyen projekt megvalósítása, ilyen esetben a befektető egy meghatározott pénzüsszeggel maga is részt vesz a projekt megvalósítására szolgáló gazdasági társság létesítésében.⁵⁹ A befektető az alapításkor szükséges vagyoni

⁵¹ A privatizációhoz, valamint az állami részvételhez kapcsolódó kockázati tőkebefektetésről külön tanulmányban kívánunk szólni.

⁵² Ez az angolszász gyakorlaton alapuló és kockázati tőkebefektetéshez kapcsolódó szindikátusi szerződés. Glavanits Judit: Glavanits Judit: A kockázati tőkebefektetések egyes jogi aspektusai, Győr, 2012., 182-183., Elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10126> (Letöltés dátuma: 2018. január 24.)

⁵³ Gfv.VII.30.292/2015/5., 24.P.20.772/2011/11., 10.a.G.40.003/2011/11.

⁵⁴ Pfv.VI.21.410/2015/12., Gf.II.30.193/2015/4.

⁵⁵ 3.Pf.20.006/2016/4/II., Fővárosi törvényszék, 14.Gf.40.473/2009/7.

⁵⁶ Gf.V.40.036/2014/3.

⁵⁷ 105069

⁵⁸ Pfv.I.20.20662015/5., Gfv.VII.30.106/2013/6., Gf.III.30.372/2012/7., Gf.III.30.280/2012/4., Gfv.VII.30.028/2013/8., 4.G.42.012/2009/23.

⁵⁹ 105069

hozzájáruláson túl tagi kölcsön keretében is támogathatja a beruházás megvalósítását. Új gazdasági társaság alapítása körében kiemelendő, hogy „a szellemi vagyonnak nem pénzbeli hozzájárulásként történő bevitele mind gyakrabban jelenik meg, és egyre nagyobb szerephez jut új cégek alapításában,”⁶⁰ főként szabadalmak hasznosítására, a még szükséges műszaki fejlesztések végrehajtására, a gyártásra, valamint a termék piacra juttatására van szükség kockázati tőkére,⁶¹ amelyet vagy az alapításkor juttat rendelkezésre a befektető, vagy az alapítást követően a legfőbb szervi ülésen elhatározott tőkeemeléssel teszi meg. A már működő gazdasági társaságok esetében a kockázati tőkebefektetés egyrészt a nehéz helyzetben lévő, veszteségesen működő és esetleg a jogutód nélküli megszűnést célzó eljárás hatálya alá került gazdasági társaság tartozásainak kiegyenlítését és ezzel a gazdasági társaság megszűnéstől való megmentését szolgálja,⁶² vagy valamilyen üzleti terv, beruházás vagy projekt megvalósításához szükséges pénzügyi forrást biztosítja.

II.2.3.A befektetés megvalósítása és az alkalmazott biztosítékok

A már működő gazdasági társaságok esetében a kockázati tőkebefektető a kockázati tőkét korlátolt felelősségű társaság esetében a törzstőke felemelésével, részvénytársaság esetén alaptőke-emeléssel bocsájtja a gazdasági társaság rendelkezésére. Ezzel üzletrészt, avagy részvényt szerez a társaságban és így taggá válik, gazdasági társaság alapítása esetén, mint alapító teljesít vagyoni hozzájárulást. Bármely létszakaszban kerül sor a tőke rendelkezésre bocsátására, a felek szerződésükben megállapodnak abban, hogy a kockázati tőkebefektető mikor száll ki, azaz értékesíti üzletrésztét vagy részvényét, továbbá rögzítik azokat a biztosítékokat, amelyek garantálják a befektető számára, hogy a céltársaság működésére, döntéshozatalára befolyással lehet, biztosítva ezáltal a befektetés sikerességét. Ezekről a biztosítékokról és a kiszállásról, azaz a részesedés értékesítéséről a felek a szerződésükben rendelkeznek. Ilyen biztosítékok lehetnek az eladási vagy a vételi jog kikötése, a befektető részére olyan többletjogok biztosítása, amelyek révén jogosult lesz a vezető tisztségviselő vagy a felügyelőbizottsági tag kijelölésére vagy visszahívására, bizonyos döntések meghozatalának a megvétőzésára, biztosítékkul záloggal terhelhet üzletrészt, társasági részesedés átruházása a befektető beleegyezéséhez köthető, stb.⁶³ Bármilyen olyan társasági jogi megoldás választható, amely nem ütközik jogszabályba és egyik fél érdekeinek a sérelmével sem jár.

II.3.A kockázati tőkebefektetésre irányuló szerződés és a szerződési kapcsolatok

A vizsgált esetekben a befektetésre irányuló szerződések többnyire szindikátusi, vagy befektetési és szindikátusi szerződés elnevezéssel jönnek létre. A szindikátusi szerződésben rögzítésre kerül a kockázati tőkebefektetés ténye és minden további feltétel, valamint biztosíték. Ennek alapján a szindikátusi szerződésben foglaltak megerősítésére és végrehajtására további szerződések kerülnek megkötésre. Amennyiben a befektetés gazdasági

⁶⁰ Osman Péter: A szellemi vagyon menedzseléséről, Külgazdaság, Jogi melléklet, 2000/12., 149.

⁶¹ Gfv.IX.30.039/2008/4.

⁶² 10.a.G.40.003/2011/11., 3.Pf.20.006/2016/4/II., Fővárosi törvényszék, Gfv.VII.30.106/2013/6., Gf.III.30.372/2012/7., Gf.III.30.280/2012/4., 105069, Gfv.VII.30.028/2013/8., 4.G.42.012/2009/23., A kockázati tőke-finanszírozás rejtett csatornáin Magyarországon, Külgazdaság, 1995/10., 18.

⁶³ Gfv.VII.30.292/2015/5., 3.Pf.20.006/2016/4/II., Pintér Attila: Az üzletrészen alapított zálogjog, mint a kockázati tőke-befektetés biztosítéka, Gazdaság és Jog, 2017/7-8., 31-41.; Czinkóczy Zoltán, Mike Károly: Befektetővédelem, Társasági jogi szabályok a kockázati tőkebefektetés tükrében, Iustum-Aequum-Salutare, 2012/3-4., 50-62.

társaság alapításával valósul meg, úgy szükséges a társasági szerződés megkötése, amennyiben valamilyen szellemi termék hasznosítása történik a társaság keretében úgy az arra vonatkozó licenc szerződés megkötése is szükséges; ha üzleti terv vagy projekt megvalósítására szükséges tőke biztosítása érdekében szerződnek a felek és a befektetés során kikötik, hogy a későbbiekben esetlegesen szükséges (pótlólagos) tőkét is rendelkezésre bocsájtja a befektető tagi kölcsön keretében, akkor a szindikátusi szerződéshez a tagi kölcsönt és annak visszafizetésére vonatkozó feltételeket rögzítendő szerződés köttetik; vagy a felek kikötik, hogy a befektetés futamidejének leteltével a befektető társasági részesedését értékesíti, az adásvételi szerződés megkötését feltételezi. E tekintetben a szindikátusi és a további szerződések kapcsolt szerződésként értékelhetőek, ugyanis a szerződések egymással összefüggnek azáltal, hogy a szerződő felek részlegesen azonosak és a szerződések tartalma között kölcsönhatás mutatkozik; továbbá tágabb értelemben véve a szindikátusi és kapcsolódó szerződések egy szerződéscsoportot alkotnak, ahol a csoportba tartozó szerződések önállóak, egymás közti hierarchia nélkül.⁶⁴

III. A csendes társaság relevanciája

„A csendes társaságot annak ellenére, hogy jogtörténetileg régebbi, mint például a betéti társaság, sem a Kereskedelmi Törvény,⁶⁵ sem más törvény nem szabályozta; ezzel szemben joggyakorlatunk recipiálta azt.”⁶⁶ A csendes társaság intézményét Magyarországon a „szükség” hozta létre és a bírói gyakorlat munkálta ki ismerveit és jellegzetességeit, amely munka eredményeit felhasználva került sor az 1930. évi V. törvény⁶⁷ megalkotására és a csendes társaság szabályozására. Az intézmény lényegét és indokoltságát gazdaságpolitikai szempontból abban látták, hogy a csendes társaság olyan együttműködési formát kínál a gazdasági élet szereplői számára, amely lehetővé teszi, hogy a tőkével rendelkező befektető háttérben, titokban maradjon, amit a társadalmi előítélet vagy az üzletpolitikai érdek is megkíván.⁶⁸ „Mindig volt egyrészt oly tőkés, aki tőkéjét gyümölcsözően kívánta elhelyezni anélkül, hogy maga fáradozott volna, másrészt oly tőkeszegény kereskedő, aki arra törekedett, hogy tervei keresztülviteléhez szükséges üzemi tőkére tegyen szert.”⁶⁹

További érvek a csendes társaság intézményének szabályozása mellett akként szóltak, hogy a nagy tőkehiánnyal küzdő ipar és kereskedelem jelentékeny összegű „lusta tőkétől” esett volna el akkor, ha a csendes társaság, mint „titkolt együttműködés” szabályozására nem került volna sor, valamint a Kereskedelmi Törvényben szabályozott társasági formák a tag személyének, társaságban való közreműködése tényének titokban tartására nem voltak alkalmasak.⁷⁰ A kifelé való teljes anonymitáson túl további előnye a társasági formának abban állt, hogy a felek megállapodása alapján a csendes társ csak a nyereségben részesedett, a

⁶⁴ Papp Tekla: Komplex szerződések és a biztosítási kontraktus, POT, 5., és Papp Tekla: Atipikus szerződések, Lectum Kiadó, Szeged, 2015., 20., 22-23. alapján.

⁶⁵ Apáthy István a csendes társaságra pusztán kölcsönként tekintett, így nem látta indokoltnak a Kereskedelmi Törvényben történő szabályozását. Apáthy István: Kereskedelmi Jog, Eggenberg-féle könyvkereskedés kiadása, Budapest, 1886., 145.

⁶⁶ Glückstahl Andor és Huppert Leó: 1930:V. tc. a korlátolt felelősségű és a csendes társaság, Budapest, Jogi Hírlap, 1930., 106.

⁶⁷ 1930. évi V. törvény a korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról

⁶⁸ Nagy Dezső: A csendes társaság létjogosultsága, Polgári Jog, 1928/9-10., 199. Erre tekintettel a szerző szerint a csendes társaság lényegét talán jobban adná vissza a „titkos társaság” elnevezés.

⁶⁹ Szende Péter Pál: A csendes társaság főbb problémái, Kereskedelmi Jog, 1929/11., 252.; Szikora Veronika: A személyegyesítő kereskedelmi társaságok (közkereseti társaság, betéti társaság) és a csendes társaság a német jogban, in.: Collectio iuridica Universitatis Debreceniensis. 5. kötet, Debreceni Egyetem, Jog- és Államtudományi Intézete, 2005/5., 224.

⁷⁰ Nagy D. i.m. 199.

veszteséget nem viselte és a befektetett tőkéje után állandó, fix jövedelem illette meg.⁷¹ Álláspontunk szerint a csendes társaság kodifikálására, annak hiányában a bírói gyakorlat általi elismerésére vonatkozóan igény mutatkozik.

A kodifikálás tekintetében említésre érdemes, hogy a csendes társaság, mint a kölcsönszerződés és a polgári jogi társasági szerződés jegyeit egyidejűleg magánhordozó intézmény megnyugtatóan egyik – a Ptk-ban nevesített – szerződéstípus körében sem nyerhet elhelyezést. A bírói gyakorlatot érintően kijelenthetjük, hogy az elzárkózik a csendes társaság intézménye alkalmazásának lehetőségétől, holott nincs olyan jogszabály, amely tételesen kimondaná, hogy csendes társaság alapítása tilalmazott. Ez a Polgári Törvénykönyvben szabályozott típuskényszer,⁷² numerus clausus szabályából fakad: a Ptk. 3:4.§-a a jogi személyek létesítése körében a szerződési szabadság korlátjaként típuskényszerrel ír elő és azt mondja ki, hogy a Ptk-ban szabályozott jogi személy típusok egyes elemei nem vegyíthetők úgy, hogy az az adott jogi személy típus eredeti rendeltetésével ellentétben álljon és így nem hozhatnak létre olyan jogi személyt, amely egyik típusba sem sorolható.⁷³ Ez pedig kizárja annak lehetőségét, hogy a csendes társaságra speciális betéti társaságként tekintsünk, hiszen „a típuskényszer jegyében a bíróságok a típusba nem sorolható társaságokat egyszerű szerződéses viszonyként sem voltak hajlandók tudomásul venni.”⁷⁴

Feloldva a kodifikáltság hiányát és a bírói gyakorlat elutasító álláspontját – a csendes társaság létesítésének megoldása a szindikátusi szerződés alkalmazásában keresendő. A szindikátusi szerződés egy kooperációs kontraktus, amely a gazdasági társaság tagjai közötti együttműködést hivatott szolgálni a gazdasági társaság létesítéséhez vagy annak egzisztálásához kapcsolódóan. Ebben az esetben egy olyan, a szerződési szabadság intézményéből táplálkozó atipikus kötelmi együttműködésről, polgári jogi kooperációs szerződésről van szó, amely rendkívül szorosán kapcsolódik a társasági joghoz. Jogi szabályozottságának hiánya okán tetszőleges tartalommal kitölthető szerződés, ami lehetőséget teremt arra, hogy a kölcsön- és a polgári jogi társasági szerződés elemeit is magában hordozó vegyes szerződésnek csendes társasági kooperáció létesítésére teremtsen alapot. Úgy gondoljuk, hogy szindikátusi szerződésenkénti együttműködés felől azért szerencsésebb megközelíteni a csendes társaság intézményét, mert a szerződés értelmezése során a szindikátusi szerződés azon jellemzőjéből kell kiindulni, amely szerint a felek között egy közös cél érdekében történő együttműködés valósul meg, amely egy – a Ptk-ban nevesített – szerződésnek sem feleltethető meg, erre tekintettel a felek szerződését önmagában, az abban megfogalmazott céloknak és eredeti szándéknak a szem előtt tartásával kell értékelnie. Itt szeretnénk tiszteletteljesen megjegyezni, hogy igen aggályos hozzáállásnak tekinthető a bírói gyakorlat részéről az, hogy hosszú évtizedek óta hatályban nem lévő jogintézmény alapján ítéli meg a peres felek együttműködését szabályozó szerződést. Ugyanis a felek csendes társaság létesítésére irányuló szindikátusi kooperációjukban nem egy jogszabályba ütköző magatartást kívánnak megvalósítani, hanem az igényeiknek megfelelő, nevesített szerződések elemeit vegyítve kívánják céljukat elérni, hiszen a szerződési szabadság adta lehetőségekkel élve a szerződő partnerek eltérhetnek az egyes típusoktól, vegyíthetik azokat.⁷⁵

⁷¹ Szabó Miklós: Csendestársasági szerződések a gyakorlatban, *Gazdasági Jog*, 1942/1. 38-39.

⁷² „Semmis társasági szerződésnek minősül a csendestársi jogviszony létesítésére irányuló megállapodás.” Ujváriné Dr. Antal Edit (Miskolczi Bodnár Péter szerk.): *A gazdasági társaságokról szóló törvény magyarázata*, KJK Kerszöv, 2002, Budapest, 349.

⁷³ Kisfaludi András (Vékás Lajos, Gárdos Péter szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, Wolters Kluwer, Budapest, 2014., 211.

⁷⁴ Papp Tekla (Osztovits András szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I. kötet*, Opten, Budapest, 2014. 366., Kisfaludi András (Vékás Lajos, Gárdos Péter szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, Wolters Kluwer, Budapest, 2014., 211.

⁷⁵ Vékás Lajos: *A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 74.

E tekintetben nem hagyhatjuk figyelmen kívül Vékás Lajos azon megállapítását, amely szerint „a jogi szabályozásnak (a szerző megjegyzése: és így a bírói gyakorlatnak) nem szabad az elismert kötelmi jogi szerződésfajták numerus claususával megmerevítenie a vagyoni forgalmat,”⁷⁶ hanem „túl kell lépni a korszerűtlen sematizmuson, a vagyoni forgalmat és a helyes jogalkalmazást egyaránt bénító merevségeken (...).”⁷⁷ A vegyes szerződések lényegét Villányi László abban látja, hogy azok tartalma az intézményes szerződési típusokban szereplő jellegzetes szolgáltatások közül többnek az összekapcsolódása a hagyományos formáktól eltérő módon,⁷⁸ és ezek a szerződések a hagyományosan kialakult típusok egyikébe sem illenek bele teljesen, viszont nem is azoktól merőben különböző tartalmúak, hanem a hagyományos szerződési fajták ismertetőjeleit új kapcsolatokban tüntetik fel,⁷⁹ a nevesített szerződésekre pedig a lehetséges ügyletek példáiként tekint.⁸⁰

Eörsi Gyula a vegyes szerződéseket érintően azt emeli ki, hogy az egyes szerződésfajtáknak nincs zárt száma és nem létezik olyan kötelező szabály, amely előírná, hogy egy szerződésnek egy adott szerződésfajtába kellene beletartoznia, hiszen a kötelmi jogban nincs típuskényszer; erre tekintettel nincs akadálya annak, hogy egyik kiépített szerződésfajta körébe sem illő szerződés megkötésére kerüljön sor (ezt tekinti az atipikus szerződések kategóriájának), valamint annak sem, hogy több szerződésfajta vonásait is magán hordozó, azaz vegyes szerződést kössenek a felek.⁸¹ Vékás Lajos rögzíti, hogy a szerződő felek szerződéskötéseik során eltérhetnek az egyes típusoktól, valamint azokat vegyíthetik is, ez utóbbi esetben a különböző szerződéstípusok elemeinek vegyüléséből keletkező szerződések vegyes szerződések, amelyeket a törvény nem szabályoz, de összetevő elemeik vagy legalábbis azok egy része törvényi szabályozásra került.⁸²

Papp Tekla a vegyes szerződéseket (contractus mixtus) akként írja körül, hogy azok típusokból álló, többtípusú szerződések, amelyek több nevesített szerződés szolgáltatását többféleképpen foglalják magukba. E körben megkülönbözteti a típusegyesítő szerződéseket, amelyek esetében nem állapítható meg, hogy mely rendelkezés mely szerződésből eredeztethető; a típuskombinációs szerződéseket, ahol - a típusegyesítő szerződésekkel ellentétben - a szerződések ismérvei szétválaszthatóan és azonosíthatóan keverednek a szerződésben; valamint a teljesen sajátos szolgáltatásra irányuló szerződéseket, amelyek a sajátos szolgáltatáson túl nem térnek el a Ptk-ban nevesített szerződésektől.⁸³ A csendes társaság létesítésére irányuló szindikátusi szerződés a Papp Tekla által követett vegyes szerződési rendszerben a típuskombinációs szerződések csoportjába sorolható, ugyanis pontosan megállapítható, hogy a szindikátusi szerződés mely elemei utalnak a kölcsönszerződésre és mely elemei a polgári jogi társaságra.

Bár a szindikátusi szerződés alapvetően az atipikus szerződések csoportjába sorolható, az atipikus szerződések valamennyi fogalmi ismérven megfelel (idegen eredetű elnevezés, a Ptk. által nem nevesített, a szerződési szabadság és a típuszabadság elve érvényesül esetükben, a külföldi gyakorlat hatása, nincs alakszerűségi követelmény, tartós jogviszonyt szabályoz), azonban nem tartjuk kizártnak, hogy a szerződési szabadság folytán kialakult

⁷⁶ Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 73.

⁷⁷ Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 103.

⁷⁸ Villányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések., Szladits Károly (szerk.): A magyar magánjog IV. kötet, Grill Kiadó, Budapest, 1942., 2.

⁷⁹ Villányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések., Szladits Károly (szerk.): A magyar magánjog IV. kötet, Grill Kiadó, Budapest, 1942., 2.

⁸⁰ Villányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések., Szladits Károly (szerk.): A magyar magánjog IV. kötet, Grill Kiadó, Budapest, 1942., 9. (21. lábjegyzet)

⁸¹ Eörsi Gyula: Kötelmi jog. Különös rész. (Egyes szerződések), Világhy Miklós (szerk.): Magyar polgári jog II., Tankönyvkiadó, Budapest, 1965., 8.

⁸² Vékás Lajos: A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 74., 89., 90.

⁸³ Papp Tekla: Atipikus szerződések, Opten Kiadó, Budapest, 2015., 39.

tartalom eltérítse a szerződési rendszerben tett besorolást és egy atipikus szerződés vegyes szerződésként legyen értékelhető.

IV. Következtetések a szindikátusi szerződés és a kockázati tőkebefektetés vonatkozásában

A szindikátusi szerződés, mint atipikus megállapodás a befektetési célú szerződések között helyezhető el, az intézményes vagy informális befektető által teljesített kockázati tőkebefektetés realizálására alkalmas szerződéstípus. E körben kiemelendő, hogy a szindikátusi szerződés és a hozzá kapcsolódó szerződések szerződési csoportot alkotnak és ezen belül kapcsolt szerződésnek minősülnek. Továbbá a szindikátusi szerződés, mint befektetési célú szerződés alkalmas más, haszonszerzésre irányuló befektetési ügyletek szerződési keretbe foglalására is.

A csendestársaság intézményének vizsgálatával a célunk az volt, hogy bemutassuk, a kockázati tőkebefektetések magánszemélyek általi megvalósítására a csendestársaság intézményét is alkalmazhatónak látjuk. Ugyanis ez a társasági forma alkalmas a befektetés során felmerült kockázatok mérséklésére vagy kizárására anélkül, hogy a befektető személye nyilvánossá válna. Mindezt vegyes típusú szindikátusi szerződés alkalmazásával tartjuk realizálhatónak. A szindikátusi szerződés ezen vegyes típusa is a befektetési célú szerződések csoportjába sorolható és a kockázati tőkebefektetés megvalósításának szerződési alternatívájaként kezelendő.